

ВІСНИК

Вищої
кваліфікаційної
комісії суддів України

TIA

PIETAS

2
201

ПОГЛЯД НАУКОРЦЯ

Кримінально-правова протидія сепаратизму: концептуальні підходи.

Владислав Кубальський 2

Верховенство права як керівний принцип обмеження прав і свобод людини

та громадянина в умовах особливого стану. Анастасія Мерник 8

Особливості термінології забезпечення безпеки й гігієни праці:

міжнародний аспект. Василь Андрійв 13

Поняття та особливості міжнародно-правового регулювання заборони

примусової праці. Ольга Войтенко 17

Відкритість судових рішень: питання дотримання цієї засади в цивільному

судочинстві. Стелла Морозова 24

Адміністративне оскарження рішень органів ДФС як досудовий спосіб

урегулювання конфлікту. Людмила Єфіменко 30

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства

про приватизацію: проблеми юридичної практики та напрями їх вирішення.

Микола Потін 36

Взаємодія засобів масової інформації з правоохоронними органами

України в запобіганні злочинності. Олеся Бодунова 46

Науково-практичний юридичний журнал
Видається із вересня 2011 року

Засновник:
ТОВ «Піраміда»

Свідцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 23586-13426ПР

Рекомендовано до друку та
розповсюдження через мережу Інтернет
рішенням Вченої ради Національного
університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»
(протокол № 3 від 22.11.2013)
Визано Міністерством освіти і науки України
науковим фаховим виданням.
Наказ про включення до Переліку наукових
фахових видань України від 14.02.2014 № 153

Голова Редакційної колегії
Козьяков Сергій Юрійович

Редакційна колегія:

Прилипко С. М., Белянич В. Е.,
Весельська Т. Ф., Гетьман А. П., Довгерт А. С.,
Заріцька А. О., Капліна О. В., Москвич Л. М.,
Кузнєцова Н. С., Муравйов В. І.,
Сопільник Л. І., Щотка С. О., Яроцький В. Л.,
Андрійв В. М., Іншин М. І.

Головний редактор

С. Ю. Козьяков

Коректор

А. О. Бахтемірова

Відповідальність за достовірність фактів,
цитат, власних назв та інших відомостей
несуть автори публікацій.
Редакція може не поділяти точки зору автора.
У журналі зберігається правопис
законодавчих, нормативних актів, наказів,
методологічних розробок,
що надійшли до редакції.
Редакція залишає за собою право
на скорочення та редагування текстів.
Статті обов'язково проходять
відбір і рецензування.

Номер 2 (30) 2019 схвалено і рекомендовано
до друку рішенням редакційної колегії,
протокол № 6 від 27.06.2019 р.
Підписано до друку 15.08.2019 р.
Формат 60х84 1/8
Папір крейдований
Наклад 384 примірників
Оригінал-макет затверджено
Вищою кваліфікаційною комісією
суддів України

Видавець ТОВ «Піраміда»

© Текст — Вища кваліфікаційна комісія
суддів України

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Євгена Сверстюка, 21.
www.vkksu.gov.ua

Олесья Бодунова,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
кримінального права
та кримінології
Університету державної
фіскальної служби України

Взаємодія засобів масової інформації з правоохоронними органами України в запобіганні злочинності

УДК 343.92

У статті розглянуто основні аспекти взаємодії засобів масової інформації та правоохоронних органів у запобіганні злочинності. Констатовано, що сучасний рівень співпраці слідчих та працівників ЗМІ в процесі запобігання злочинності не можна охарактеризувати як високий. З огляду на таке запропоновано напрями вдосконалення вказаної взаємодії шляхом внесення змін до законодавчих актів.

Ключові слова: правоохоронні органи, ЗМІ, злочинність, журналістика, кримінальне правопорушення, запобігання.

О. Бодунова. Взаимодействие средств массовой информации с правоохрнительными органами Украины в предотвращении преступности

В статье рассмотрены основные аспекты взаимодействия средств массовой информации и правоохрнительных органов в предотвращении преступности. Констатируется, что современный уровень сотрудничества следователей и работников СМИ в процессе противодействия преступности нельзя

охарактеризовать как высокий. В связи с этим предложены направления совершенствования указанного взаимодействия путем внесения изменений в законодательные акты.

Ключевые слова: правоохрнительные органы, СМИ, преступность, журналистика, уголовное правонарушение, предотвращение.

O. Bodunova. Interaction of the Mass Media with the Law Enforcement Agencies of Ukraine in crime prevention

In the article the main aspects of interaction of mass media and law enforcement agencies in crime counteraction are considered. It is noted that the modern level of cooperation of investigators and employees of media in process counteraction of crime can't be characterized as high. In this regard, the directions of improvement of such interaction by introduction of amendments to acts are offered.

Key words: law enforcement agencies, media, crime, journalism, criminal offense, counteraction.

Постановка проблеми дослідження. До основних положень Конституції України належать норми, що визначають загальні засади державного ладу України. Згідно зі ст. 1 Основного Закону Україна є демократичною, соціальною та правовою державою, тому важливим завданням суспільства й головним принципом цього закону є «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека» [8].

Право на вільний доступ до інформації, свободу слова, думки, на отримання інформації про діяльність державних органів є одними з найважливіших прав людини, які можливі в демократичному суспільстві. Головну роль в реалізації цих прав відіграють засоби масової інформації, які під час взаємодії з державними органами мають доступ до відповідної інформації та можливість її донесення до кожної особи. Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням ефективності діяльності державних органів [18, с. 29].

Зазначимо, що дуже часто саме правоохоронні органи взаємодіють зі ЗМІ задля допомоги в розслідуванні кримінальних правопорушень, а саме: виявлення свідків і потерпілих, одержання даних про обставини вчиненого кримінального правопорушення, встановлення й розшук злочинця, виявлення викраденого й слідів кримінального правопорушення [10, с. 154].

Взаємодія правоохоронних органів із засобами масової інформації дозволяє їм в процесі своєї діяльності більш ефективно та раціонально використовувати власні інтелектуальні й матеріальні ресурси; оптимізувати рішення слідчих і оперативно-розшукових завдань; підвищувати результативність процесуальних, розшукових, правовиховних та профілактичних заходів; формувати адекватну громадську думку про роботу правоохоронних органів [3, с. 211].

Ситуація, яка склалася у сфері взаємодії правоохоронних органів і ЗМІ, характеризується недостатньою нормативно-правовою базою, зокрема в частині чіткої регламентації вказаної взаємодії; неоперативністю правоохоронних органів у поширенні інформації щодо своїх заходів.

Проблема взаємодії цих органів, незважаючи на її значущість і актуальність, ще недостатньо досліджена в науці кримінального процесу. Зазначене вище зумовлює обрання теми дослідження та свідчить про її актуальність.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням можливостей використання засобів масової інформації під час розслідування кримінальних правопорушень займалися такі вчені: В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, П. Д. Біленчук, І. А. Возгрна,

А. Ф. Волобуєв, І. Ф. Герасимов, К. В. Гутнік, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, Л. Я. Драпкін, В. С. Кузьмичов, Ю. В. Стеценко, В. І. Шиканов, М. Г. Шурухнов, М. П. Яблоков та ін.

Проте існуючих наукових напрацювань недостатньо, про що свідчить низький рівень взаємодії слідчих з представниками масмедіа в запобіганні злочинності.

Сучасний рівень співпраці слідчих та працівників ЗМІ в процесі протидії злочинності не можна охарактеризувати як високий, про що свідчить часткова закритість досудового розслідування

Мета і завдання дослідження. В основу дослідження покладено розгляд теоретичних положень взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ в запобіганні злочинності та розробка теоретичних та практичних рекомендацій з цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взаємодія слідчого зі ЗМІ має дві основні мети:

1) інформаційний вплив на людину, яка перебуває від органів досудового розслідування; 2) інформаційна взаємодія з громадськістю з метою отримання необхідної інформації, виявлення доказів, свідків тощо. Водночас роль ЗМІ дещо відрізняється від інших суб'єктів зовнішньої взаємодії – вони, насамперед, посередники, проміжна ланка між слідчим і власною аудиторією. Така взаємодія тристороння і має на меті встановлення кримінальних процесуальних відносин між слідчим і представниками аудиторії відповідних ЗМІ [15, с. 348].

Вивчення слідчої практики показує, що основне завдання досудового розслідування – повне та швидке розслідування кримінальних правопорушень – досягається не завжди [2]. Нерідко

успішному розслідуванню кримінальних правопорушень перешкоджають деякі дії винуватої особи, яка не бажає нести кримінальну відповідальність.

Варто зазначити, що сучасний рівень співпраці слідчих та працівників ЗМІ в процесі протидії злочинності не можна охарактеризувати як високий, про що свідчить часткова закритість досудового розслідування. Це пов'язано, насамперед, з таємницею досудового розслідування.

Стосовно участі ЗМІ на стадії судового розгляду справи слід зауважити, що принцип гласності та відкритості судового провадження є одним із загальновизнаних міжнародних стандартів належного правосуддя

У цьому питанні В. Д. Берназ визначає такий принцип взаємодії вказаних органів зі ЗМІ, як поєднання гласності розслідування із забезпеченням слідчої таємниці. Слідчий самостійно визначає, яку інформацію та в якому обсязі надавати представникам громадськості або ЗМІ, щоб це не зашкодило процесу розслідування та не спричинило виникнення певної форми протидії розслідуванню кримінальних правопорушень [4, с. 157].

Нормативно-правові акти України, а також норми міжнародного права встановлюють певні обмеження щодо обігу відповідної інформації під час досудового розслідування. Йдеться, насамперед, про таємницю досудового розслідування [13; 9; 17; 14].

Натомість у ст. 222 Кримінального процесуального кодексу України закріплено положення про обмеження можливості оголошення даних досудового розслідування. Так, відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з

дозволу слідчого або прокурора у визначеному ним обсязі. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, які володіють відомостями досудового розслідування у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу [11]. Однак на практиці деякі дані досудового розслідування стають відомими ЗМІ, адже загальною метою їх взаємодії з правоохоронними органами є публічне поширення інформації про їх діяльність, інших відомостей, необхідних для реалізації громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів, а також здійснення завдань і функцій юридичних осіб.

З огляду на викладене нами запропоновано доповнити ч. 3 ст. 222 Кримінального процесуального кодексу України, виклавши її в такій редакції:

«3. Надання інформації ЗМІ здійснюється на підставі вмотивованого запиту.

Слідчий, прокурор можуть надавати інформацію ЗМІ про обставини кримінального провадження, крім тієї, яка може перешкодити проведенню процесуальних дій».

Під час використання можливостей ЗМІ в протидії злочинності треба пам'ятати й використовувати, наприклад, такі «хитрощі» журналістики, як «зацікавлення»: заголовки газет, початкові фрази передач спрямовано на залучення уваги читачів і глядачів, тобто побудова матеріалу за принципом «перевернутої піраміди» (подавання відомостей у порядку їхньої важливості та зацікавлення). Водночас слід пам'ятати, що повідомлення й публікації з правоохоронної тематики традиційно викликають в аудиторії надмірну увагу. Ця обставина нерідко використовується проти правоохоронних органів. Далека від об'єктивності критика цих органів перетворюється з фактора, покликаного вдосконалювати діяльність, на фактор, що робить середовище функціонування правоохоронних органів несприятливим, а це своєю чергою ускладнює боротьбу зі злочинністю. Журналіст з огляду на інтереси широкої публіки, яка бажає, щоб її не тільки інформували, а й розважали, часто прагне подавати щось нове, несподіване, оригінальне. За такої умови об'єктивність відступає на другий план [6, с. 20].

Стосовно участі ЗМІ на стадії судового розгляду справи, слід зауважити, що принцип гласності та відкритості судового провадження є одним із загальновизнаних міжнародних стандартів належного правосуддя.

Хід і результати судового розгляду справи можуть і повинні висвітлюватися в ЗМІ, якщо справа становить суспільний інтерес. Особи, які беруть участь у справі, мають право висловлюва-

ти свою думку стосовно розглянутої судом справи, але водночас вони повинні дотримуватися вимог чинного законодавства, спрямованого на збереження державної та службової таємниці. Чи мають підлягати розголошенню конфіденційні відомості? В учасників процесу не повинно бути висловлювань, що принижують честь і гідність особи.

Водночас засада гласності та відкритості провадження, закріплена законодавчо, так і не стала нормою повсякденної судової практики. Порушення норм закону про право на доступ до інформації має три основні причини:

1) некомпетентність юридичних працівників, представників ЗМІ та населення в цілому, елементарне незнання закону;

Одним із напрямів подолання проблеми відсутності результативної співпраці представників правоохоронних органів зі ЗМІ може стати створення відомчого нормативно-правового документа, де б регламентувалися взаємовигідні положення діяльності правоохоронних органів та працівників засобів масової інформації у протидії злочинності

2) труднощі в організації судочинства, які перешкоджають дотриманню закону (недостатнє фінансування судів, кількість приміщень, завантаженість суддів тощо);

3) відсутність системи суворого дотримання вимог закону про відкритість і гласність судочинства, недбале ставлення до виконання декларативних норм, внутрішнє неприйняття засади гласності й відкритості провадження [5].

Отже, наразі найпоширенішими проблемами взаємодії правоохоронних органів та ЗМІ є:

1) недостатня нормативно-правова база, зокрема, в частині чіткої регламентації взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ [7, с. 219];

2) відсутність у правоохоронних органів практики відносин зі ЗМІ (немає практики відповідей органів влади на публікації ЗМІ – найчастіше це стандартні тексти, написані пресслужбами; пресконференції, брифінги носять формальний характер) [4, с. 28];

3) недостатній доступ журналістів до керівництва правоохоронних органів (терміново отримати потрібний коментар для ЗМІ практично неможливо);

4) неоперативність правоохоронних органів у поширенні інформації щодо своїх заходів (коментарі на актуальні теми іноді з'являються у пресслужбах запізно) [12, с. 17].

Наразі співпраця представників правоохоронних органів зі ЗМІ в сучасних умовах також бажає кращого. Це пов'язано з тим, що не всі аспекти такої взаємодії врегульовано законодавчо. На нашу думку, одним із напрямів подолання цієї проблеми може стати створення відомчого нормативно-правового документа, де б регламентувалися взаємовигідні положення діяльності правоохоронних органів та працівників засобів масової інформації у протидії злочинності.

Ще одним напрямом покращення такої співпраці є проведення відповідних навчань представників правоохоронних органів, що частково втілено в життя. Наприклад, майже пів року представники керівної поліцейської ланки сидітимуть за умовними партами та вчитимуть основи співпраці із масмедіа. В Україні успішно реалізовано спільний проект МВС та Координатора проектів ОБСЄ в Україні «Подальше сприяння вдосконаленню практики взаємодії між правоохоронними органами та працівниками ЗМІ» [16].

Для покращення взаємодії із засобами масової інформації вмінням спілкуватися з ними й повноцінного використання їхніх можливостей повинні володіти всі слідчі та оперативні працівники, щоб успішно вирішувати поставлені перед ними завдання. Але наразі аналіз практики використання можливостей ЗМІ свідчить про те, що нерідко підготовлені працівниками правоохоронних органів матеріали, призначені для залучення населення до участі в розслідуванні кримінальних правопору-

шень, не відповідають поставленій меті через неправильну орієнтацію, помилково адресоване звернення, неналежну його форму тощо.

Висновки. Співпраця представників правоохоронних органів зі ЗМІ на сьогодні потребує вдосконалення. Це пов'язано з тим, що не всі аспекти такої взаємодії врегульовано законодавчо. На нашу думку, одним із напрямів подолання цієї проблеми може стати укладення договорів, які б регламентували загальні засади та порядок співпраці правоохоронних органів і працівників засобів масової інформації в запобіганні злочинності, зокрема визначали перелік інформації, яка може надаватись представникам засобів масової інформації, строки, протягом яких вона надається, а також визначали права та обов'язки сторін у процесі такої взаємодії.

Отже, необхідність реформування законодавства стосовно взаємовідносин правоохоронних органів із засобами масової інформації, що передбачатиме механізм їх співпраці та мінімізацію матеріальних та інших затрат на забезпечення ефективної взаємодії, є дуже важливим етапом, який гарантуватиме ефективне функціонування вказаних інстанцій.

Список використаних джерел:

- Батюк О. В., Чернета С. Ю. Актуальність питання криміналістичного дослідження слідчих помилок. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2009. – Вип. 21. – С. 239–246. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/arpchzu_2009_21_39.pdf
- Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002). – Киев, 2002. – 268 с.
- Берназ В. Д., Бірюков В. В., Волобуєв А. Ф. Криміналістика: підручник. – Х.: ХНУВС, 2011. – 666 с.
- Гаєвський Б. А. Основи науки управління / К.: МАУП, 1997. – 112 с.
- Гласность судопроизводства: результаты исследования: Центр Защиты Прав СМИ, 2000 [Электронный ресурс]. – URL: <http://evartist.narod.ru/text7/61.htm>
- Данишин М. В. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / М. В. Данишин. Харків, 2000. – 20 с.
- Дніпроенко Н. К. Комунікативна політика в органах місцевого самоврядування та державного управління в Україні: реалії, нові підходи, вихідні тенденції / Н. К. Дніпроенко // Зб. наук. пр. УАДУ: в 4 ч. / [За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева]. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – Вип. 2. Ч. III. – С. 217–223.
- Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%82%D1%80> (дата звернення: 14.07.2017).
- Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI / База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print1329932-924471646> (дата звернення: 25.05.2017).
- Ляшук О. М. Особливості міжнародного розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення на території України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 / Олеся Миколаївна Ляшук. – Ірпінь, 2015. – 2–64 с.
- Относительно Декларации о средствах массовой информации и правах человека: Резолюция N 428 (1970) Консультативной ассамблеи Совета Европы от 23 января 1970 года. База даних «Законодавство України» / ВР України URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_107/
- Палеха Ю. І., Водернацький Ю. В. Етика ділових стосунків. – К., 1999. – 138 с.
- Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення 29.07.2017).
- Роль прокуратури в системі кримінального правосуддя: Рекомендація Комітету Міністрів Rec (2000)19, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 6 жовтня 2000 року. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1568277&Site=COE>
- Старченко О. В. Тактичні прийоми взаємодії слідчих ОВС із засобами масової інформації у розкритті й розслідуванні злочинів // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 346–352.
- Українська міліція продовжує навчатися якісно співпрацювати зі ЗМІ: офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України, 17 вересня 2013 року. URL: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/888813%3Bjsessionid=E2F4765D22038CDC89E1334858CB516A>
- Цивільний кодекс України: Закон від 16 січня 2003 року №435-IV: станом на 11.10.2013 року База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
- Liaschuk O.N., Yatsyk T.P. Mass media as a factor in promoting the implementation of international wanted persons: Monograph // Actual problems of the humanities. Volum 1. Vienna 2015, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2015. – С. 29.